

BUCUREȘTI – LOCURI ȘI OAMENI – DUPĂ CUTREMURĂTOAREA NOAPTE DIN 4 MARTIE 1977

Ana Iacob

Abstract: The earthquake that occurred on March 4th 1977, at 21:22, lasting between 55 and 56 seconds and with a magnitude of 7.2 degrees on the Richter scale, had an impact over the city of Bucharest as well as nine other counties in Romania, representing the most tragic event of its kind from the postbellum period. The Romanian Capital suffered significant damage due to the earthquake's intensity and duration, causing immense human and material loss. Officially 1.391 deaths and 7.576 injured were recorded, 32 apartment buildings collapsed and approximately 150 four or more stories-high buildings were considerably damaged. During the earthquake, a number of important figures of Romanian culture lost their lives, such as actor Toma Caragiu, film director Alexandru Bocăneț, poet and writer Anatol E. Baconsky, critic and literary historian Mihai Gafița, and writers Viorica Porumbacu and Mihail Petroveanu. Among the representative city-centre buildings which were destroyed by the natural disaster of March 4th we point out the apartment buildings of Scala, Casata, Colonadelor-Continental, Mica-Nestor etc.

Keywords: earthquake, victims, survivors, destruction, buildings, Bucharest

Cutremurul din 4 martie 1977¹, imprimat în conștiința colectivă drept cel mai tragic eveniment de acest gen din perioada postbelică, de un puternic șoc emoțional, a produs imense pierderi umane și pagube materiale. Resimțit cu precădere în București, dar și în nouă dintre județele țării, seismul a eliberat o energie distructivă, apreciată de specialiști ca fiind echivalentă cu puterea a zece bombe atomice de tipul celei trimise asupra orașului japonez Hiroshima, în data de 6 august 1945.

Bucureștiul a fost greu lovit de intensitatea și durata mare a cutremurului, suferind consecințe devastatoare. Deja istovite de cutremurul din 10 noiembrie 1940, construcțiile care s-au dărâmat în București, edificate îndeosebi în perioada interbelică, deși aveau o arhitectură deosebit de valoroasă, erau realizate în condițiile inexistenței unor cerințe tehnice supuse normelor antiseismice. La nivelul Capitalei, urmările zdruncinării telurice au constat în numeroase victime² (morți, răniți și sinistrați), dar și în distrugerii totale sau

---

1. Seismul, cu epicentrul în zona Vrancea la o adâncime de 110 km și prăbușirea straturilor pe un plan de aproximativ 60°, s-a produs la ora 21.22' și 22'', cu o durată de 55-56 de secunde, având magnitudinea de 7,2 grade pe scara Richter; a avut un caracter multișoc, cu o predominantă de propagare pe direcția Nord-Est către Sud-Vest, atât pe orizontală, cât și pe verticală.

2. În București au fost înregistrați oficial 1.391 de morți și 7.576 de răniți.

avarieri parțiale ale multor clădiri³. În acea cumplită noapte de vineri, 4 martie 1977, clădiri impunătoare din București au fost despicate, surpate, cu etajele zdrobite sau zăceau prăbușite pe caldarâm în mormane de moloz. Înfățișarea unor blocuri renumite din centrul Capitalei, precum Scala, Casata, Dunărea, Colonadelor-Continental ori Mica-Nestor, devenise amintire în mai puțin de un minut. Imobile reprezentative pentru arhitectura lor s-au transformat în câteva zeci de secunde fatidice într-o masă informă de moloz și ruine monstruoase sub care și-au pierdut viața sau au luptat cu moartea în așteptarea salvatorilor, mii de oameni (fig. 1).

4 Martie 1977, o zi ca toate celelalte, o seară specifică începutului de primăvară în care nimic nu prevestea întâmplarea nefastă pricinuită de dezlănțuirea forțelor subterane ale naturii, ce avea să aducă atâta durere și suferință. „Noaptea era destul de luminoasă și de văzut puteam vedea până departe”, rememora Mircea Nemigean, santinelă deasupra unui obiectiv militar, clipele de dinaintea sinistrului eveniment. „Numai că odată n-am mai simțit acoperișul sub picioare. M-am apucat însă bine de ceva și cu ochii numai primprejur, să văd ce se întâmplă. Dar nu-mi puteam crede ochilor. Cât vedeam cu ochii, toate blocurile se clătinau. Cum să vă spun eu – era așa, cum e pădurea mânată de cea mai groaznică furtună. Și toate clădirile se înclinau de-o parte și de cealaltă ca și copacii pe furtună. Apoi a venit un vânt puternic, de era să mă azvârle jos. S-a dus, dar apoi s-a și întors înapoi, de data asta cu miros greu de ars. Și p-ormă s-au stins toate luminile și-am zis – gata, cred că-i gata orașul!” (Durere și eroism. După zguduitoarea noapte din 4 martie 1977, 1980, 31).

În oraș, vibrația puternică a pământului, sunetul infernal și trosnetul îngrozitor al clădirilor care se dezmembrau, întunericul dens și apăsător ce se așternuse imediat și praful înecăcios care învăluia împrejurimile, înfiorau de spaimă toți locuitorii. Descriind acele clipe de teroare, Adrian Dohotaru consemna: „Aflați pe arterele cu imobile vechi și masive, oamenii au auzit vuietul pământului și urlatul prăbușirilor. [...] Un zgomot surd, un zgomot sec, care venea parcă de pretutindeni, amplificat, stereofonic. Prăbușirile au fost însoțite de furtuni de praf, de pulbere, de moloz. Oamenii s-au trezit înotând în bolgii de fum. Au închis ochii orbiți, au tușit convulsiv. Mulți s-au călcat în picioare la ieșirea din imobile, din teatre, din cinematografe, într-un întuneric de zeci de ori mai profund decât al sălilor de proiecție, într-un întuneric amplificat de praful și pulberea emanate de pereții prăbușiți. Au izbucnit incendii. Stinse în multe împrejurări de avalanșa planșelor de beton prăbușite mai târziu. S-au spart, evident, geamuri. S-au crăpat ziduri. S-au rupt din senin crengi de arbori. S-au auzit clopote bătând, câini urlând. Unii oameni au rămas în case paralizați. Alții au năvălit, buimaci, pe scări: în pijamale, în maiouri, în halate de spital, cu bandajele curgând pe asfalt, cu mâinile și picioarele sângerând, răniți din

3. În București s-au prăbușit 32 de blocuri și aproximativ 150 de clădiri cu patru sau mai multe etaje au suferit deteriorări semnificative.

Fig. 1 Ruinele blocurilor din zona străzilor Ion Ghica și Bibliotecii (actuala Ion Nestor)

Fig. 2 Ruinele și partea rămasă în picioare din blocul Continental, lipită de Palatul Creditului Industrial

cauza cioburilor de la ferestre, a grinzilor căzute, a pendulărilor între pereți. Mulți au fost sechestrați în ascensoare. Câțiva s-au aruncat de la etaj în gol. Câteva femei au născut înainte de vreme” (Durere și eroism. După zguduitoria noapte din 4 martie 1977, 1980, 38-39).

În fostul bloc Colonadelor-Continental, situat la intersecția străzilor Ion Ghica și Colonadelor (actuala Toma Caragiu), locul unde au pierit multe personalități ale culturii românești, locuia la vremea respectivă și scriitorul Romulus Rusan, soțul Anei Blandiana, unul dintre supraviețuitori. „La ora aceea, în care s-au oprit cursurile atâtor vieți omenești, îmi păreșeam manuscrisul pentru a da un telefon la Cluj-Napoca. Cutremurul m-a prins cu telefonul în mână, în plină convorbire. Dându-mi seama de ce se întâmplă, m-am azvârlit în pat, acoperindu-mi capul cu perna [...] Niște zguduiuri și o grindă de beton au rupt patul. Am alunecat <în sanie> șapte etaje. De la piept până la picioare eram prins în dărâmături. O mână îmi era blocată. Apoi, liniște. Liniștea unui bloc care nu mai exista. Printr-o crăpătură se vedea luna. Aveam aer: La un moment dat – gazele. Puteam sări în aer oricând. S-au oprit de la sine. M-a salvat la orele 24.05 un tânăr de 30 de ani – Bucur Gabriel.” (Durere și eroism. După zguduitoria noapte din 4 martie 1977, 1980, 33) (fig. 2).

Ruinele blocului Continental au înghițit neîndurător sufletele multor oameni, printre care și pe cel al actorului Toma Caragiu, regizorului Alexandru Bocăneț, cântăreței Doina Badea și al membrilor familiei acesteia, poetului și prozatorului Anatol E. Baconsky, criticului și istoricului literar Mihai Gafița, scriitorilor Veronica Porumbacu și Mihail Petroveanu.

Au fost însă și fericite cazuri de supraviețuitori, salvați din ghiarele morții chiar și după zile întregi de cumplită suferință sub zidurile năruite, precum cel al fetei, elevă de clasa întâi, Gabriela Doina Corduneanu. Jurnalistul Sorin Satmari relatează într-un instantaneu emoționantă salvare și regăsire a copilei de către tatăl acesteia: „[...] O mănușă străpunge stratul de moloz, și peste câteva clipe ostașii scot la lumină o fetiță. E ghemuită, a rămas în poziția în care a stat 62 de ore, din clipa sinistrului, până la acest 11.30 din ziua de 7 martie. [...] Inginerul Cornel Corduneanu plânge. De data aceasta de bucurie, după ce trei zile și trei nopți și-a frânt mâinile în preajma ruinelor. În momentul cutremurului se afla în blocul Leonida. A coborât în stradă, și când a văzut Casata prăbușită a înghețat. Acasă avea soția, trei copii. Într-o fugă a străbătut bulevardul, mereu mai îngrozit de blocurile ce le vedea năruite. Disperarea și speranța se înnodau în el, dar totul s-a terminat în fața priveliștii ruinelor fostului bloc Continental. Sub acele ruine, sub care viața nu părea să mai poată pulsa, îi erau toți cei patru ai săi. Trei zile și trei nopți a sperat. Trei zile și nopți în care a albit, dar nu a conținit să aștepte. Trei zile și trei nopți în care, nu o ascunde, i-a dat târcoale chiar și gândul sinuciderii. Dar iată, acum o regăsește pe Gabriela, pe fetița lui dragă.” (4 martie 1977. Secunde tragice, zile eroice. Din cronica unui cutremur, 1977, 98) (fig. 3).

Tot de sub ruinele blocului Continental a fost salvat, după 251 ore de la cutremur,

Fig. 3 Gabriela Doina Corduneanu, salvată de sub ruinele blocului Continental

Fig. 4 Sorin Crainic Ivan, salvat de sub ruinele blocului Continental

Sorin Crainic Ivan, în vârstă de 19 ani. „Se știa că cea mai îndelungată supraviețuire fusese înregistrată de literatura de specialitate, la Agadir, în Maroc: nouă zile. Or, trecuseră deja unsprezece nopți. [...] Când, deodată, toată lumea încremenește. Mașinile au tăcut. Locotenentului Viorel Tașcău i s-a părut – să fie o simplă părere? – că sub moloz s-a mișcat ceva ... Ora 8.10. Începe o înaintare emoționantă și precaută. Sergentul Iosif Albușel începe să sape un tunel. Strigă: «E cineva acolo?» Și, de sub dărâmături se aude uluitor și incredibil, răspunsul: «Sunt un om din seara de 4...»”, aflăm, din istorisirea reporterului Octavian Andronic, cum a decurs găsirea celui care avea să stabilească un nou record de supraviețuire în atare condiții (4 martie 1977. *Secunde tragice, zile eroice. Din cronica unui cutremur*, 1977, 236) (**fig. 4**).

În anii ulteriori devastatorului seism, pe locul fostului bloc Continental și al imobilului vecin, avea să se înalțe un nou edificiu cu arhitectură sobră, care se înscria fără ostentație în cadrul construcțiilor înconjurătoare.

Printre clădirile smulse ființei orașului în noaptea seismului se numără și fostul bloc Scala din bulevardul Nicolae Bălcescu, colț cu strada C. A. Rosetti. Până în noaptea de duminică, 6 martie, de sub dărâmăturile acestui alt adăpost al durerii din inima Capitalei, fuseseră scoase cadavrele a 108 oameni și doar 6 ființe vii. Abia în ziua următoare a fost identificat, sub tonele de moloz, al șaptelea supraviețuitor, Florica Iordache (35 ani). „În zorii zilei de luni, de undeva, de sub pământ, parcă din altă lume, s-a auzit un fel de murmur. Apoi murmurul a fost identificat a fi o voce omenească. Apoi vocea, au sesizat salvatorii, s-a dovedit a fi a unei femei. Cine era femeia? Unde era femeia? Cum se putea

Fig. 5 Morman de moloz rămas în urma prăbușirii blocului Scala situat la intersecția străzii C. A. Rosetti cu bulevardele Nicolae Bălcescu și Gheorghe Magheru

Fig. 6 Florica Iordache, salvată din subsolul blocului Scala

ajunge la ea? [...] Era Florica Iordache, muncitoare la Scala, surprinsă de cutremur în clipa în care spăla conștiincios farfuriile pe care erau serviți clienții în cofetărie. Spunea că e sănătoasă, dar că e blocată între dărâmături și că lângă ea se află o altă muncitoare, moartă.” (4 martie 1977. Secunde tragice, zile eroice. Din cronica unui cutremur, 1977, 99) (fig. 5 și 6).

Două zile mai târziu, pe 8 martie, din infernul ruinelor a mai fost redat vieții sufletul Marinei Stanca⁴. Aceasta a fost găsită în viață, după mai bine de 80 de ore de la seism, într-un îngust spațiu creat între podea și tavanul prăbușit, împreună cu tatăl ei, care însă nu a supraviețuit rănilor. „Eram cu familia la masă – în afară de soțul meu plecat în provincie – când clădirea a început să trepideze și am simțit cum etajul începe să plece în jos. A căzut tavanul și a rămas un loc, până la podea, cât să stai pe burtă. Mama și bunica au murit imediat. Copilul era în altă cameră. Tatăl meu a fost lovit de o grindă și cerea ajutor. Nu mă puteam mișca. După un timp am auzit zgomote și speranța mi s-a cuibărit în suflet. Și de atunci am tot așteptat. Mi s-a părut că au trecut ani.” (Durere și eroism. După zguduitoarea noapte din 4 martie 1977, 1980, 204).

În ceasurile care au urmat, echipele de salvare au reușit să identifice gemetele abia perceptibile ale altor două supraviețuitoare: Aneta Bălășcău (19 ani) și Victoria Alexandru (66 ani), prinse sub dărâmături în miraculoase locuri formate între grinzi, pereți sfărmași și piese de mobilier.

4. Avocată, componentă a echipei de floretă a României la Jocurile Olimpice de la Tokio, din anul 1964.

Fig. 7 Ruinele imobilului Mica-Nestor din Calea Victoriei, vis-à-vis de Hotel Athénée Palace (Hilton)

Având menirea de a șterge amintirea seismului de pe chipul orașului, nu însă și din mintea sau sufletele locuitorilor săi, în locul blocului Scala s-a construit o clădire cu nouă etaje, care prelungește firesc blocul alăturat, fără a contrasta cu aspectul clădirilor învecinate. Însă, pe locul unde existase înainte de cutremur blocul Casata, s-a ridicat o clădire cu o arhitectură simplă, ce nu mai întrunea calitățile construcției inițiale.

Pe linia aceluiași intervenții, prin care spațiile rămase libere după evacuarea dărâmurilor urmau să fie ocupate de clădiri noi, în vecinătatea Universității și a corpului vechi al Școlii de Arhitectură, pe locul unde anterior se aflase vechiul bloc Dunărea, distrus de cutremur, dar și Biserica Enei și clădirea Băii Centrale, demolate nejustificat, se va realiza un grup de trei blocuri noi. Iar pe Calea Victoriei, vis-à-vis de aripa nouă a Hotelului Athénée Palace (Hilton), imobilul fost Mica-Nestor, sever avariat la cutremur, lăsa loc construirii noului complex hotelier București.

Pictorul Nicolae Stanciu, eliberat după 44 de ore din strânsoarea planșelor căzute ale imobilului Mica-Nestor, împreună cu Marieta Ștefanenco și vecinii Ioana și Marin Milanovici, împărțăsea, de pe patul de suferință al Spitalului Militar Central, impresii despre coșmarul trăit de la producerea cutremurului până în clipa salvării lor: „În momentul cutremurului ne-am repezit pe scări. Și le-am simțit cum pleacă cu noi, afundându-se. Când ne-am revenit, ne aflam în beznă, într-un spațiu îngust care nu ne permitea decât să stăm ghemuiți. Marieta găsisse un ciob de sticlă. Il-am cerut. Nu voiam să mor strivit. Aș fi preferat să-mi tai venele. N-a vrut să mi-l dea. Ea ne-a salvat îmbărbătându-ne tot timpul, vorbind cu noi. Apoi am auzit zgomote și voci. Am început să strigăm. Alternam speranța cu deznădejdea, mai ales că, datorită lucrului de afară, plăcile se deplasaseră, începând să ne strângă ca într-un clește. Cred că am murit acolo, între dărâmături, de o mie de ori.” (*Durere și eroism. După zguduitoroarea nopte din 4 martie 1977, 1980, 169*) (fig. 7).

În zilele ce s-au succedat catastrofei din 4 martie, la imobilul Mica-Nestor, aripa morții a atins și viața cascadorului Tudor Stavru (37 ani), care, încă din zorii celei de-a doua zi de după cutremur, se oferise voluntar împreună cu colegii săi pentru a căuta și salva supraviețuitori. Tudor părea „nemuritor”, nota Ecaterina Oproiu după încercarea de-a discuta cu alt cascador, Miron Murea, găsit de „oameni vii” și „oameni nevi”, ce „avea putere să perforeze muntele de moloz, dar nu avea putere să vorbească”. „Mai bine duceți-vă să vorbiți cu Stavru. El lucrează la Nestor. Țsta n-are astâmpăr. Țsta n-are moarte” (4 martie 1977. *Secunde tragice, zile eroice. Din cronica unui cutremur, 1977, 106-107*). Cu toate acestea, Tudor Stavru, rănit grav după o cădere în gol pricinuită de surparea peretelui de care se sprijinea în timpul unei intervenții la imobilul Mica-Nestor, a murit în dimineața zilei de 12 martie 1977.

Bucureștiul, desfigurat nemilos în acea noapte înspăimântătoare, oferea imagini și trăiri apocaliptice. Iar, ulterior, acorda conducătorilor țării prilej pentru demararea unor serii de prefaceri însemnate întru devenirea urbanistică și arhitecturală a Capitalei, după norme estetice ce purtau amprenta epocii. Astfel, sub pretextul înlăturării efectelor fizice

Fig. 8 Vizită oficială de reconstrucție pe Calea Victoriei

Fig. 9 Vizită oficială de reconstrucție la intersecția străzii Sevastopol cu Calea Victoriei

ale cutremurului și îmbunătățirea înfățișării orașului, au început demolările abuzive, inclusiv ale unor monumente istorice al căror grad de deteriorare nu solicita în mod stringent dărâmarea. Este cazul Bisericii Enei de lângă Piața Universității, a casei în stil neogotic a arhitectului Grigore Cerchez (atunci sediul *Uniunii Artiștilor Plastici*) din Calea Victoriei la intersecție cu strada Sevastopol, sau a ansamblului de case negustorești situate pe Bulevardul I. C. Brătianu, vis-à-vis de Biserica Sfântul Gheorghe Nou, demolate nejustificat în primăvara anului 1977 și în toamna anului următor (fig. 8 și 9).

Grandiosul proiect de reconstruire urbană, impus tot după cutremurul din 1977, care a prejudiciat întinse suprafețe pe care existau numeroase clădiri cu semnificație istorică, a constat în edificarea unui nou centru politic-administrativ al Capitalei. Pentru construirea a ceea ce avea să se numească Casa Poporului, edificiile precum Spitalul Brâncovenesc sau sediul Arhivelor Statului, aflat în incinta Mănăstirii Mihai Vodă întemeiată de Mihai Viteazul, au dispărut sub amprenta nefastă a ideologiei regimului comunist.

Bibliografie

- Buhoiu, A. (coord.), 1977, *4 martie 1977. Secunde tragice, zile eroice. Din cronica unui cutremur*, Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, București.
- Panaiteșcu, A., 2012, *De la Casa Scânteii la Casa Poporului. Patru decenii de arhitectură în București 1945-1989*, Editura Simetria, București.
- * * * *Durere și eroism. După zguduitoroarea noapte din 4 martie 1977*, 1980, Editura Eminescu, București.